

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Hossan kansallispuistosta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Hossan kansallispuistosta. Suomussalmen, Kuusamon ja Taivalkosken kunnissa sijaitseville valtion omistamille alueille perustettaisiin kansallispuisto, joka olisi samalla Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kansallispuisto.

Toteuttamalla valtion alueiden suojelu kansallispuistona edesautettaisiin alueen kehittymistä nykyistä luonnonmukaisemmaksi ja erämaiseksi, lisättäisiin alueen yleistä tunnettavuutta ja parannettaisiin alueen yleisöpalveluita. Näillä toimilla Hossan alue olisi liitettävissä Suomen kansallispuistoverkoston. Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kansallispuistostatus lisäisi Hossan alueen vetovoimaa luonto- ja kulttuurimatkailukohteena ja loisi uusia mahdollisuuksia kestäväälle matkailun yritystoiminnalle.

Perustettavaksi ehdotettavaan kansallispuistoon kuuluisi noin 11 094 hehtaaria valtion omistamia maa- ja vesialueita. Kansallispuiston perustamisen yhteydessä lakkautettaisiin valtioneuvoston päätöksellä vuonna 1979 perustettu Hossan retkeilyalue.

Laki tulisi voimaan 17 päivänä kesäkuuta 2017.

PERUSTELUT

1 Nykytila ja esityksen tavoitteet

1.1 Alueen nykyinen suojelutilanne ja luonnonkäyttö

Kansallispuistoksi esitetty alue kuuluu lähes kokonaan Euroopan unionin Natura 2000 -verkostoon. Valtaosa siitä on ulkoilulain (606/1973) nojalla vuonna 1979 perustettua valtion retkeilyaluetta. Moilasenvaaran Natura 2000 -alue on myös valtioneuvoston 27.6.1996 tekemän periaatepäätöksen mukaisen Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojeluohjelman kohde. Moilasenvaaraa lukuun ottamatta kansallispuistoksi esitettävä alue kuuluu valtioneuvoston 20.12.1990 tekemän periaatepäätöksen mukaiseen rantojensuojeluohjelmaan. Se kuuluu lisäksi suomalais-venäläistä luonnonsuojelu- ja kulttuuriyhteistyötä varten muodostettuun Kalevalapuiston luonnonsuojelualueiden (valtioneuvoston asetus 204/2014) toiminnalliseen kokonaisuuteen. Romeikonvaaran alue on Metsähallituksen talousmetsää.

Tällä hetkellä kansallispuistoksi esitettävä alue on vilkkaassa virkistys- ja matkailukäytössä, jossa luonnonkäyttöä on rajoitettu vain vähän. Alue on suosittu kalastuskohde, jossa yleiskalastusoikeuksia on paikoin rajoitettu istutuksiin perustuvilla pikkujärvillä. Myös virtavesillä on mahdollisuus kalastaa. Alue on Kuusamon kunnan puoleisia alueita lukuun ottamatta Metsähallituksen lupametsästysaluetta, jossa on mahdollisuus metsästää pienriistaa, metsäkanalintuja, hirveä sekä suurpetoja. Metsästys on sallittu metsästyslain 8 §:n mukaisesti paikallisille asukkaille kotikuntansa alueella. Romeikonvaaran alueen lisäksi metsätaloutta voi tällä hetkel-

HE 260/2016 vp

lä rajoitetusti harjoittaa valtion retkeilyalueella. Nykyiset metsänkäsittelyrajoitukset ovat luonteeltaan maisemanhoidollisia – eivät luonnonsuojellisia.

Suomen kansallispuistoverkosta on täydennetty määrätietoisesti vuodesta 1982 lähtien. Viime hallituskaudella ympäristöministeriölle tehtiin 17 kansallispuistoaloitetta. Ehdotettujen alueiden vertailemiseksi ympäristöministeriössä laadittiin selvitys kansallispuistoverkoston täydentämisestä luonnontieteellisin perustein. Selvityksen perusteella päädyttiin Etelä-Konneveden ja Teijon kansallispuistojen perustamiseen. Mainitut puistot mukaan lukien Suomessa on tällä hetkellä 39 kansallispuistoa.

Hossan kansallispuisto täydentäisi nykyistä kansallispuistoverkosta erityisesti harjugeologisten ja kirkkaiden, karujen ja kalaisten vesistöjen sekä kainuulaisen vaaraluonnon ja vanhojen metsien osalta. Kansallispuistolla on myös erityinen merkitys Suomen kansallisen kulttuuriperinnön kannalta. Se on kansanrunouden keruupaikka. Vanhasta eräkkülttuurista ja pyyntitavoista kertovat kalliomaalaukset, peuranpyyntikuopat ja veden alla säilyneet liistekatiskat. Alueella on poikkeuksellisen hyvin säilyneitä savottakämppejä ja -kartanoita sekä uittokauden rakenteita.

Esityksen tavoitteena on toteuttaa Hossan valtion alueiden edustavimman osan suojelu kansallispuistona. Nykyistä luonnonkäyttöä rajoitettaisiin lähtökohtaisesti siten kuin luonnonsuojelulain (1096/1996) kansallispuistoa koskevat säädökset edellyttävät. Kalastuksen ja metsästyksen osalta säädettäisiin kuitenkin eräitä sellaisia paikalliset olosuhteet huomioon ottavia poikkeuksia, jotka eivät ole ristiriidassa kansallispuiston perustamistavoitteen kanssa.

Esityksen erityisenä tavoitteena on toteuttaa Ratkaisujen Suomi – strategisen hallitusohjelman kohdan 7 (Biotalous ja puhtaat ratkaisut) osiossa Luontopolitiikkaa luottamuksella ja reiluin keinoin asetettua tavoitetta perustaa kansallispuisto Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden 2017 kunniaksi.

1.2 Rajausperiaatteet, aiempien suojelupäätösten toteuttaminen ja perustamisedellytysten täytyminen

Kansallispuistoon esitetään rajattavaksi luontonsa ja maisemiensa sekä kulttuurikerrostumiensa puolesta edustavin osa valtion Hossan ja Moilasenvaaran Natura-alueilla omistamien alueiden luonto- ja maisemakokonaisuudesta. Kansallispuistoksi esitettävän alueen ulkopuolelle on rajattu osa Hossan Natura-alueeseen kuuluvista alueista niiden nykyisen luonnonkäytön vuoksi tai mahdollistamalla niiden kehittäminen matkailutarkoituksiin. Esitetty rajausalue muodostaisi lähimpään Syötteen kansallispuistoon verrattuna suppean, mutta eheän ekologisen kokonaisuuden ja mahdollistaisi kansallispuiston toteuttamisen kyseisellä alueella luonnonsuojelulaissa (1096/1996) säädetyin rauhoitusmääräyksin ja niitä koskevin vähäisin poikkeuksin kalastuksen ja metsästyksen osalta.

Kansallispuiston alue käsittäisi pääosan Hossan Natura 2000 -alueesta (FI1200743, 10 162 ha) sekä Moilasenvaaran Natura-alueen (FI1201013, 1 559 ha) kokonaan. Natura-alueiden välissä oleva Romeikonvaaran talousmetsäalue (640 ha) on ekologisen eheyden saavuttamiseksi rajattu niin ikään kansallispuistoon. Kansallispuiston maa- ja vesialueet ovat valtion omistuksessa. Kansallispuiston rajausalueen pinta-ala olisi noin 11 094 hehtaaria ja se käsittäisi harju-, vesistö- ja metsäluonnon sekä nähtävyyksarvoiltaan edustavimman osan valtion omistamasta Hossan kokonaisuudesta.

Rajausalueen ulkopuolelle, sen itä- ja eteläpuolelle jätettäisiin vastaavasti noin 1200 hehtaaria nykyisin ulkoilu- ja vesilailloin toteutettavaa valtion omistamaa Natura-aluetta. Tämä mahdollistaisi matkailun kehittämisen kansallispuistoon rajautuvalla Seipiniemen alueella sekä kirjolohen istuttamiseen perustuvan lampikalastuksen että pyydyskalastuksen jatkumisen puistoon rajautuvilla, tärkeimmillä pyydyskalastusvesillä. Nykyiseen kalastus- ja metsästyskäytäntöön

HE 260/2016 vp

ei tulisi muutoksia kansallispuiston ulkopuolelle rajatulla Natura-alueella eikä myöskään puiston ulkopuolelle rajatuilla muilla valtion alueilla.

Esityksellä toteutettaisiin Natura 2000 -verkostoon sisältyvien alueiden suojelutavoitteita vastaava suojelu kansallispuiston valtion omistamien alueiden osalta luonnonsuojelulain 68 §:n edellyttämällä tavalla. Esityksellä toteutettaisiin myös pääosa valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesta Hossan järvet -nimisestä rantojensuojeluohjelman kohteesta sekä Moilasen vaaran osalta Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojeluohjelmaa. Perustettavaksi esitettävän kansallispuiston alueet ovat valtion omistuksessa ja puiston pinta-ala on yli tuhat hehtaaria. Alueella on merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä ja yleisen luonnonharrastuksen kannalta. Alue täyttää siten luonnonsuojelulain 11 §:n mukaiset edellytykset kansallispuiston perustamiseksi. Kansallispuiston raja- ja suojelualue on esitetty punaisella, yhtenäisellä viivalla hallituksen esityksen liitekartalla.

Perustettavaksi esitettävän kansallispuiston alueelle kohdistuu voimassa olevassa maakuntakaavassa virkistysaluetta ja valtakunnallisesti arvokasta kulttuurihistoriallista aluetta koskevia maakuntakaavavaroja sekä kohdemerkintöinä muinaismuistokohteita ja arvokkaita harju-alueita koskevia varauksia. Suomussalmen kunta on laatinut alueelle, johon kansallispuisto esitetään perustettavaksi, osayleiskaavan. Kaava on tullut lainvoimaiseksi 20.2.2007. Kunta on kansallispuiston perustamiseen liittyen aloittanut Hossan osayleiskaavan tarkistamisen. Kunnan tavoitteena on turvata kaavalla mm. Natura-alueella olevien, mutta puistosta ulosrajattavaksi esitettyjen rantamaisemien säilyminen ja kehittäminen erämaisina sekä tutkia Seipinien matkailun kehittämismahdollisuudet ottaen huomioon sen sijainti esitettävän kansallispuiston rajalla ja Hossan Natura-alueella. Kaavan yhteydessä on tarkoituksenmukaista siirtää esitetyle kansallispuistoalueelle voimassa olevassa osayleiskaavassa osoitetut rakentamattomat rakennuspaikat kansallispuiston ulkopuolelle. Niiden rantojensuojeluohjelmaan kuuluvien alueiden osalta, joita ei ole rajattu perustettavaksi esitettyyn kansallispuistoon, ohjelman tavoitteet toteutetaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisilla kaavoilla.

Kansallispuistoksi esitettävällä alueella on valtion retkeilyalue. Kun alueesta nyt muodostettaisiin kansallispuisto, olisi samalla tarpeen kumota retkeilyalueen muodostamista koskeva valtioneuvoston päätös Kylmäluoman ja Hossan retkeilyalueiden perustamisesta (758/1979) Hossan retkeilyalueen osalta. Tällöin kansallispuiston rauhoitusmääräykset tulisivat voimaan myös kyseisen Hossan retkeilyalueen osalta.

2 Esityksen vaikutukset

2.1 Taloudelliset vaikutukset

Kansallispuiston perustamisen myötä Romeikonvaaran alue poistuu metsätalouskäytöstä. Osassa valtion retkeilyaluetta on ollut lisäksi rajoitettu metsienhakkuumahdollisuus. Hakkuuvähennys olisi noin 5000 m³ vuodessa, mikä merkitsee noin 180 000 - 200 000 euron tulon menetystä valtiontalouteen. Metsätalouden työpaikkamenetys on laskennallisesti 1-2 henkilötyövuotta. Esityksen vaikutus metsästys- ja kalastuslupatuloihin on vähäinen.

Uuden kansallispuiston perustaminen sisältyy pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmaan. Hossan kansallispuiston perustamiseen varauduttiin julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2016-2019 yhteensä 2,5 milj. euron määrärahalta vuosina 2017 ja 2018. Vuoden 2016 ensimmäisessä lisätalousarviossa päätettiin muuttaa rahoituksen ajoitusta etupainotteisemmaksi siten, että määrärahaa 2 milj. euroa on ollut käytettävissä kansallispuiston avaamisen valmisteluihin jo vuonna 2016, mikä mahdollistaa kansallispuiston avaamisen jo kesäkuussa 2017.

Retkeilyalueen hoitoon ja ylläpitoon on käytetty vuosittain noin 240 000 euroa maa- ja metsätalousministeriön momentin 30.64.50 määrärahaa. Hoito- ja ylläpitokustannukset pyritään pitämään ennallaan ohjaamalla palveluiden kunnostamiseen ja uudistamiseen saatuja määrära-

HE 260/2016 vp

hoja tarkoituksenmukaisesti ja keskittämällä yleisöpalveluita. Osasta olemassa olevia palvelurakenteita voidaan luopua ja uusissa rakenteissa pyritään käyttämään materiaaleja, joiden elinkaari on pitkä.

Hossan retkeilyalueella kävi vuoden 2015 aikana 53 300 kävijää. Tällä kävijämäärällä retkeilyalueen aluetaloudellinen kokonaisvaikutus oli 2,4 milj. euroa ja kokonaistyöllisyysvaikutus 26 henkilötyövuotta. Tänä vuonna käyntejä on elokuun loppuun mennessä ollut noin 5600 enemmän kuin viime vuonna eli 47 770. Maltillisen arvion mukaan koko vuoden käyntimääräennuste on 58 000. Vaikutusennuste paikallistalouteen olisi tällä 58 000 henkilön käyntimäärällä seuraava: kokonaistulo 2,6 milj. euroa, kokonaistyöllisyys 29 henkilötyövuotta, minimitulo-vaikutus 1,8 milj. euroa, ja minimityöllisyysvaikutus 20 henkilötyövuotta. Kansallispuiston kävijämäärä tulee kasvamaan entisestään, kun kansallispuisto palveluineen saadaan perustettua ja voidaan ottaa huomioon sekä opastus- että viestintätoiminnassa. Suomussalmen kunnan Hossan matkailualueen master plan (2015-2025) -kehittämissuunnitelman tavoitteena on kaksinkertaistaa taloudelliset vaikutukset ja kävijämäärät vuoteen 2025 mennessä.

Kansallispuisto on luonnonsuojelualueista sekä kansallisesti että kansainvälisesti tunnetuin vetovoimatekijä. Se takaa luontomatkailulle kestävät ja pysyvät puitteet, jonka varaan voidaan luoda pitkäjänteistä yritystoimintaa. Bloom Consultingin kehittämän Digital Demand, D2-analyysin perusteella eniten käytetty kohdennettu hakusana ulkomailta Suomeen matkustamista suunniteltaessa on ”protected areas/suojelualueet”. Tänä vuonna kaksi kansainvälisesti merkittävää tahoa on arvioinut Suomen yhdeksi maailman mielenkiintoisimmista matkailumaista. Molemmissa Suomen luonto ja kansallispuistot nostetaan tärkeiksi matkailun vetovoimatekijöiksi. Valtion retkeilyalueen muuttaminen kansallispuistoksi tullee osaltaan lisäämään Hossan tunnettuutta maamme rajojen ulkopuolella ja lisäämään ulkomailta tulevien matkailijoiden määrää. Tämä puolestaan merkitsee lisääntyviä, myönteisiä vaikutuksia seudun aluetalouteen ja työllisyyteen. Myös matkailurakentamisen odotetaan vilkastuvan kansallispuiston perustamisen myötä.

2.2 Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Kansallispuistoksi perustettavat alueet ovat Metsähallituksen hallinnassa ja hoidossa. On tarkoitus, että Metsähallitus hallinnoi alueita edelleenkin.

Valtion retkeilyalue ja Romeikonvaaran talousmetsä ovat tällä hetkellä Metsähallituksen liiketalouden hoidossa ja taseessa. Tarkoitus on, että eduskunta hyväksyessään valtion vuoden 2017 tulo- ja menoarvioesityksen tekisi maa- ja metsätalousministeriön esityksestä päätöksen kansallispuistoalueella olevien Metsähallituksen liiketalouden omaisuserien siirtämisestä Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien taseeseen. Metsähallitus on tehnyt maa- ja metsätalousministeriölle esityksen siitä, että liiketalouden peruspääomaa alennettaisiin noin 5,1 milj. eurolla (maa- ja vesiomaisuus 5 032 026 euroa ja rakennukset 95 821,93 euroa). Vuokraustoiminnan piirissä olevien rakennusten käyttötarkoitus voi kansallispuiston perustamisen jälkeen säilyä nykyisen kaltaisena.

Hossan retkeilyalueen hoitoon ja ylläpitoon on käytetty vuosittain noin 240 000 euroa maa- ja metsätalousministeriön momentin 30.64.50 määrärahoja. Vuoden 2017 talousarvioksi annetun hallituksen esityksen mukaisesti kyseinen määräraha siirrettäisiin ympäristöministeriön pääluokkaan momentille 35.10.52 (Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät, siirtomääräraha 3 v.).

2.3 Vaikutukset alueen nykykäyttöön

Kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain 13 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 14 ja 15 §:ssä. Nämä lainkohdat tulisivat

HE 260/2016 vp

lähtökohtaisesti sovellettaviksi Hossan kansallispuistossa. Lisäksi kansallispuistossa säädeltäisiin kalastusta ja metsästystä seuraavasti:

Kalastus. Kansallispuiston ulkopuolelle on pyritty rajaamaan pääosa pyydyskalastuksen ja virtaavien vesien kalastuksen kannalta merkittävimmistä vesistä sekä kirjolohi-istutuksiin perustuvan istuta ja kalasta -toiminnan kannalta tärkeimmät lammet. Rajausteknisistä syistä kansallispuistoon jää edelleen järviä ja lampia, joissa kalastaminen perustuu harjuksen ja taimenen istutuksiin. Kyseisen toiminnan kannalta keskeisimpien kalastusvesien yleiskalastusoikeuksia on Metsähallituksen hakemuksesta rajoitettu Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksellä Dnro: 2280/5710-2015. Päätös on voimassa vuoden 2020 loppuun saakka. Perustettavaksi esitettävän kansallispuiston ydinalueella sijaitsevien, kalastuksellisesti tärkeiden vesien osalta taimenen ja harjuksen istutuksiin perustuvaa virkistyskalastusta voitaisiin edelleen harjoittaa Umpi-Valkeaisessa ja Iso-Valkeaisessa. Toiminnan jatkuminen edellyttää yleiskalastuskiellon voimassaoloa. Sen sijaan Ala- ja Keski-Valkeaiseen, Pitkähoilua-Kokalmukseen ja Kirkasvetiseen kohdentuvat kalanistutukset lopetettaisiin luonnonsuojeluekologisista syistä ja niissä kalastus tapahtuisi jatkossa kalastuslain 7 §:n mukaisesti yleiskalastusoikeuksien, kuten myös muilla kansallispuiston vesialueilla. Tämä mahdollistaisi myös Lipposensalmessa sijaitsevan kalaesteen poistamisen ja luonnonkalakantojen vapaan liikkumisen. Yleiskalastuskiellon jatkaminen ei siten näiden vesialueiden osalta olisi vuoden 2020 jälkeen tarpeen.

Kansallispuiston perustamisen myötä yleiskalastuskiellolle haettaisiin jatkoa vain Umpi-Valkeaiselle ja Iso-Valkeaiselle. Järvilohen, kirjolohen ja muiden alueen lajistoon luontaisesti kuuluvien kalalajien istutukset kansallispuiston alueelle lopetettaisiin.

Ekologisesti eheän rajauksen saavuttamiseksi esitetään kansallispuistoon sisällytettäväksi osia virtavesistä ja perinteisistä pyydyskalastusvesistä. Virtavesipaikoissa vieheellä kalastaminen olisi mahdollista. Kotitarvekalastamisella erilaisin pyydyksin on pitkät perinteet Hossan vesillä. Tämän perinteen säilyttämiseksi osana Hossan kansallispuiston pyyntikulttuuria sallittaisiin kalojen pyytäminen kalastuslain 4 §:n 1 momentin 15 kohdassa tarkoitetuilla seisovilla pyydyksillä Iso- ja Pikkukukkurin järvissä, Iso Syrjäjärvessä ja Aittojärvessä sekä Talasjärvessä, Puukkojärvessä, Syvä Suottajärvessä, Matala Suottajärvessä ja Saari Hoiluan järvessä. Nuotanveto kalaston hoitamiseksi tai pyyntitavan esittelemiseksi yleisölle olisi sallittua Aittojärvessä.

Edellä mainitut poikkeukset luonnonsuojelulain 13 §:n kielloista eivät vaarantaisi kansallispuiston perustamistarkoitusta ja siten ne esitetään otettavaksi omaksi momenttikseen lakiesityksen 3 §:ään.

Metsästys on luonnonsuojelulain 13 §:n mukaan lähtökohtaisesti kielletty kansallispuistossa. Henkilöillä, joilla on kotikunta Suomussalmen, Kuusamon tai Taivalkosken kunnassa on kuitenkin metsästyslain 8 §:n mukaisesti oikeus metsästä oman kuntansa alueella. Tämä kuntalaisen metsästysoikeus tulisi sovellettavaksi Hossan kansallispuistossa ja tätä koskeva säännös olisi lain 3 §:ssä. Lisäksi hirvenmetsästys sallittaisiin osana paikallista eräperinnettä kotikunnasta riippumatta lain voimaantullessa rekisteröityjen ja kansallispuistoon rajattavaksi esitettyyn metsästysalueeseen nykyisin kuuluvien metsästysyhdistysten jäsenille.

Luonnonsuojelulain 15 §:n 3 kohdan mukaan kansallispuistosta voidaan Metsähallituksen avulla poistaa sellaisten pyyntiluvanvaraisten riistaeläinlajien yksilöitä, jotka suojelualueen ulkopuolella aiheuttavat ilmeisen uhan ihmisen turvallisuudelle tai omaisuudelle aiheutuvasta merkittävästä taloudellisesta vahingosta. Tätä lainkohtaa sovellettaisiin suurpetojen ja mahdollisiin muihin vahinkoa tai uhkaa aiheuttavien eläinlajien yksilöiden poistamiseen kansallispuistosta.

Luonnonsuojelulain 14 §:n mukaan kansallispuistossa saa harjoittaa poronhoitoa poronhoitolain (848/90) mukaisesti. Tätä lainkohtaa sovellettaisiin sellaisenaan myös Hossan kansallis-

HE 260/2016 vp

puistossa. Porovahinkoja aiheuttavien petojen poistaminen olisi mahdollista Metsähallituksen luvalla luonnonsuojelulain 15 §:n mukaisesti. Kansallispuistoksi esitettävä alue kuuluu kokonaisuudessaan Hossa-Irnin paliskunnan alueeseen. Metsästyslain 8 §:n mukainen metsästysoikeus kuitenkin rajautuu kotikuntaan siten, ettei esimerkiksi suomussalmelainen paliskunnan osakas voisi osallistua suurpetojen pyyntiin Kuusamon tai Taivalkosken puolella. Tarkoitus on, että luonnonsuojelulain 15 §:n mukainen lupa voitaisiin myöntää suurpetojen poistamiseen Hossa-Irnin paliskunnan osakkaalle tämän kotikunnasta riippumatta.

Kansallispuiston alueeseen kohdistuu Kuusamon yhteismetsän osakaskunnan ja Metsähallituksen välinen metsästysvuokrasopimus hirvenmetsästysoikeudesta Kuusamon kunnan Ölkyn alueella (Julma-Ölkyn, Laukkujärven ja Somerojärven palstat). Laissa olisi tarpeen säätää siitä, että Kuusamon yhteismetsän osakaskunnan jäsenillä olisi lisäksi oikeus metsästää hirveä kyseisillä kansallispuiston alueilla Kuusamon kunnassa.

Esitettävillä metsästysjärjestelyillä pyritään turvaamaan ensisijaisesti paikallisten asukkaiden metsästysoikeudet puistoa perustettaessa. Kansallispuistoksi esitettävään alueeseen on rajattu vain luonnon- ja kulttuuriperinnön kannalta edustavin osa Hossan valtionomistuskokonaisuudesta ja Natura 2000 -alueesta. Kansallispuiston alue käsittäisikin vain noin 3 prosenttia Metsähallituksen lupametsästysalueesta Suomussalmen kunnan alueella, joten kansallispuiston perustamisen vaikutukset metsästykseseen seudulla olisivat käytännössä vähäiset. Metsästyksessä on paikallisen perinteen mukaisesti mahdollista käyttää apuna koira.

Yksityisten omistamat alueet. Kansallispuiston rajauksen sisälle jää noin 100 hehtaaria Kuusamon kylien yhteisten vesialueiden kalastuskunnan (KYVOK) hallinnoimia vesialueita. Kansallispuisto voidaan perustaa vain rajauksen sisäpuolisille valtion alueille, joten mainitut vesialueet eivät tule osaksi kansallispuistoa, eivätkä kansallispuiston rauhoitusmääräykset vaikuta niiden käyttöön.

Vuokrasopimukset ja käyttöoikeudet. Kansallispuiston perustaminen ei vaikuta alueeseen kohdistuviin olemassa oleviin vuokrasopimuksiin tai käyttöoikeuksiin.

2.4 Ympäristövaikutukset

Kyseessä oleva kansallispuiston perustamiseen tähtäävä hanke ei kuulu ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/1994) soveltamisalan piiriin. Hankkeen vaikutuksia Natura-luontotyyppeihin ei myöskään ole ollut tarpeen arvioida luonnonsuojelulain 65 §:ssä tarkoitettulla tavalla, koska kansallispuiston perustaminen ei todennäköisesti heikennä niiden luontotyyppien esiintymiä, joiden perusteella Hossan retkeilyalue ja Moilasenvaaran vanhan metsän alue on sisällytetty Euroopan Unionin Natura 2000 -verkostoon. On ilmeistä, että maittujen luontotyyppien edustavuus alueella lisääntyy kansallispuiston hoidon ja alueen luontaisen kehityksen myötä. Kansallispuiston perustamista on pidettävä sekä luonnon monimuotoisuuden suojelun ja maiseman kauneuden säilyttämisen näkökulmasta myönteisenä.

Kansallispuiston perustamisen odotetaan lisäävän matkailun yritystoimintaa puiston ulkopuolella, mikä saattaa tehostaa maankäyttöä puistoon paitsi välittömästi rajutuvalla Seipiniemen valtionmaalla myös muualla lähiympäristössä.

2.5 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kansallispuiston perustaminen pääosin Suomussalmen kuntaan on nykyiseltä valtiovallalta merkittävä tunnustus kyseiselle paikkakunnalle, jossa ensimmäisenä Suomen itsenäiseksi julistautuminen nähtiin mahdolliseksi ja tämän mahdollisuuden käyttämistä myös Suomen eduskunnalle lähdettiin esittämään. Hossan läheisyydessä sijaitsee Raatteentie, jossa Suomi saavutti merkittävän voiton itsenäisyydestään

HE 260/2016 vp

myöhemmin taistellessaan. Myös Suomen tasavallan ensimmäinen presidentti oli kotoisin Suomussalmelta kuten myös korpikirjailija Ilmari Kianto.

Suomen 100-vuotisjuhlavuoden kansallispuiston perustaminen Hossaan muistuttaa kaupungistuvalla nyky-yhteiskunnalle siitä, että ajatus Suomen itsenäiseksi julistautumisesta on syntynyt henkisenä ponnistuksena salomaiden hiljaisuudessa – kaukana silloisista kasvukeskuksista. Yhteiskunnan digitalisaatio ja tietotekniikan kehittyminen ja hyväksikäyttö saattavat jo tänä päivänä antaa aiempaa paremmat mahdollisuudet henkisten voimavarojen hyödyntämiseen kaikkialla Suomessa ja parantaa siten harvaan asuttujen alueiden kilpailukykyä suhteessa kasvukeskuksiin.

Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kansallispuiston perustaminen Hossaan antaa myös kansallispuiston sijaintikunnille – erityisesti Suomussalmelle – kansallisesti tunnustetun aseman Suomen itsenäistymispyrkimyksiä ja itsenäisyytemme säilyttämistä edistävänä paikkakuntana tai seutuna.

3 Asian valmistelu

3.1 Aiemmat selvitykset, ehdotukset ja aloitteet

Vesistöjen erityissuojelutyöryhmä esitti mietinnössään 1992 (Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, työryhmän mietintö 63/1992) Hossanjoen vesistöalueen erityissuojelua osana Hossanjoen-lijärven–Lounajan vesistöalueen kokonaisuutta. Työryhmä piti Hossanjoen vesistöaluetta poikkeuksellisen hyvin säilyneenä pienvesikokonaisuutena.

Suomussalmen kunta esitti 4.9.2012 ympäristöministeriölle kansallispuiston perustamista Kalevala-puiston kokonaisuuteen kuuluville valtionmaille. Esitys oli huomattavan laaja ja sitä vastustivat erityisesti metsästysjärjestöt ja -yhdistykset sekä alueella toimivat paliskunnat. Ympäristöministeriö ei tuolloin ottanut aloitetta jatkovalmisteluun.

Suomussalmen kunta teki 29.5.2015 ympäristöministeriölle aloitteen Suomen itsenäisyyden 100 -vuotisjuhlavuoden kansallispuiston perustamisesta Hossaan. Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaanpiiri puolestaan esitti 28.9.2015 ympäristöministeriölle juhlavuoden kansallispuiston perustamista Porkkalan alueelle.

Ympäristöministeriö teki selvityksen, jossa vertailtiin mainittujen ehdokkaiden vahvuuksia ja päättyi 27.11.2015 valmistuneessa selvityksessään esittämään juhlavuoden kansallispuiston perustamista Hossaan. Biotalous- ja puhteiden ratkaisujen ministeriryhmä päätti 12.1.2016 ympäristöministerin esityksestä, että Suomen itsenäisyyden juhlavuoden kansallispuisto perustetaan valtion omistamille alueille Hossan, Moilasenvaaran ja Julmaölkyn alueelle Suomussalmen, Kuusamon ja Taivalkosken kuntiin.

Alueella jo olevien yleisöpalveluiden kunnostus, uusiminen sekä kokonaan uusien tekeminen on aloitettu eduskunnan tähän tarkoitukseen momentille 35.10.52 (Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät) myöntämällä määrärahalta. Tavoitteena on, että kansallispuiston yleisöpalvelut ja luontokeskuksen uudistettu näyttely olisivat yleisön käytössä juhlavuoden kansallispuistolaisten tullessa voimaan 17.6.2017.

Hallituksen esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot valtiovarainministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, opetus- ja kulttuuriministeriöltä, oikeusministeriöltä, puolustusministeriöltä, Metsähallitukselta, rajavartiolaitokselta, Museovirastolta, Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, Kainuun Liitolta, Finpro Oy Visit Finlandilta, Suomussalmen kunnalta, Kuusamon kaupungilta, Taivalkosken kunnalta, Hossa-Irnin Paliskunnalta, Paliskuntain yhdistykseltä, Suomen Riistakes-

HE 260/2016 vp

kus Kainuulta, Suomussalmen riistanhoitoyhdistykseltä, Suomen Metsästäjäliitolta, Hossan metsästäjät ry:ltä, Lounajan Erästäjät ry:ltä, Kainuun Vapaa-ajankalastajat ry:ltä, Suomussalmen Perhokerholta, Kuusamon kylien yhteisten vesialueiden osakaskunnalta, Hossan osakaskunnalta, Selkoskylän osakaskunnalta, Korvua-Piispajärven kalaveden osakaskunnalta, Kurvisenkylän osakaskunnalta, Kuusamon yhteismetsältä, Suomussalmen kalastusalueelta, Kainuun kalatalouskeskukselta, Oulun kalatalouskeskukselta, Hossan matkailuyrittäjät ry:ltä, Idän Taiga ry:ltä, Kainuun museolta, Suomen luonnonsuojeluliitolta, Suomussalmen Samoojat ry:ltä, Kainuun Urheilusukeltajat ry:ltä, Ruhtinansalmen kyläyhdistykseltä, Selkosten kyläseura ry:ltä, Aivoliitolta ja Kalevala-seuralta. Esitysluonnos on lähetetty myös valtioneuvoston kanslian lainsäädännön arviointineuvostolle.

Lausunnonantajat lausuvat lakiesityksestä seuraavasti: Lausunnonantajat kannattavat laajalti ehdotusta Hossan kansallispuiston perustamisesta Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi. Useat lausunnonantajat tuovat esiin sen, että kansallispuisto lisää alueen vetovoimaa luonto- ja kulttuurimatkailukohteena ja luo mahdollisuuksia matkailun yritystoiminnalle.

Valtiovarainministeriö toteaa, että uuden kansallispuiston perustaminen sisältyy pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmaan sekä esittää seuraavaa täsmennystä esityksen taloudellisiin vaikutuksiin: ”Hossan kansallispuiston perustamiseen varauduttiin julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2016-2019 yhteensä 2,5 milj. euron määrärahalta vuosina 2017 ja 2018. Vuoden 2016 ensimmäisessä lisätalousarviossa päätettiin muuttaa rahoituksen ajoitusta etupainotteisemmaksi siten, että määrärahasta 2 milj. euroa on ollut käytettävissä kansallispuiston avaamisen valmisteluihin jo vuonna 2016, mikä mahdollistaa kansallispuiston avaamisen jo kesäkuussa 2017”. Myös maa- ja metsätalousministeriö esittää, että esityksen vaikutuksia tulisi täydentää arvioilla muutoksista Metsähallituksen peruspääoman ja muun oman pääoman välillä. Lakiesityksen taloudellisia vaikutuksia on täydennetty ministeriöiden lausuntojen mukaisesti.

Suomussalmen kunnan ja Kainuun liiton mukaan lakiehdotus noudattaa pääsääntöisesti niitä periaatteita ja rajoituksia, jotka sisältyvät kunnan alkuperäiseen ehdotukseen ja että kunnan ehdotus on laadittu laajassa yhteistyössä eri kansalaisryhmien kanssa. Taivalkosken kunnalla ja Kuusamon kaupungilla ei ole huomautettavaa lakiesityksestä. Kuusamon kaupunki pitää tehtyä esitystä erittäin hyvänä ja toivoo lain voimaantuloa Suomen 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi. Kaupunki pitää tärkeänä, että kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa säilytetään olemassa olevat moottorikelkkailu- ja muut reitistöt niiden ollessa tärkeitä kuntien väliselle matkailuyhteistyölle.

Suomen luonnonsuojeluliitto katsoo, että Hossan kansallispuisto on erittäin tervetullut Suomen kansallispuistojen sarjaan, mutta pitää kansallispuiston rajaa epätarkoituksenmukaisena siltä osin kuin rajauksen ulkopuolelle on jätetty tiettyjä luonnonarvoiltaan huomattavia valtiomaan kohteita.

Hossan osakaskunta, Selkoskylän osakaskunta ja Selkosten kyläseura ovat esittäneet, että paikalliset perinteet tulisi huomioida mahdollistamalla pyydyskalastus kotitarvepyyntiin Hossan ja Selkoskylän kylillä asuville sekä siellä vapaa-ajan kiinteistön omistaville. Selkoskylän osakaskunta on lisäksi esittänyt, että nuottaa voitaisiin käyttää hoitokalastukseen. Lakiehdotuksen 3 §:n 2 momenttia on lausuntojen johdosta täydennetty siten, että vapaa-ajan kalastus seisovilla pyydysillä sallittaisiin Iso- ja Pikkukukkurin järvissä, Iso Syrjäjärvessä ja Aittojärvessä sekä Talasjärvessä, Puukkojärvessä, Syvä Suottajärvessä, Matala Suottajärvessä ja Saari Hoi-luan järvessä. Lisäksi nuotanveto Aittojärvessä olisi sallittua kalaston hoitamiseksi tai pyyntitavan esittelemiseksi yleisölle.

Paikalliset metsästysyhdistykset Hossan Metsästäjät ry ja Lounajan Erästäjät ry pitävät hyvänä asiana sitä, että alueen vanhat eräperinteet on huomioitu lakiesityksessä. Samoin Syrjä-Someron Erä ry katsoo, että kansallispuistoon tavanomaisesti kuuluvien rajoitusten rinnalla on

HE 260/2016 vp

otettu hyvin huomioon mm. poikkeukset metsästysmahdollisuudesta sellaisissa tilanteissa, joissa on taustalla jo pitkään jatkunut metsästysperinne. Suomen Riistakeskus, Suomen Metsästäjäliitto ja Suomussalmen riistanhoitoyhdistys ovat kuitenkin katsoneet, ettei alueen nykyiseen metsästyskäytäntöön olisi tarvetta tehdä muutoksia. Lausunnoissa on ehdotettu myös pienriistaa koskevan lupametsästyksen sallimista Hossan kansallispuistossa. Maa- ja metsätalousministeriö on lisäksi esittänyt selvennettäväksi suurpetojen metsästystä koskevaa kohtaa. Ministeriö katsoo, että alueen suurpetojen metsästyksen käytännön järjestelyjen tulisi olla erittäin selvät, koska Hossan kansallispuistoon sisältyvillä Natura-alueilla suurpedot (karhu, ahma, susi ja ilves) on mainittuina alueen tietolomakkeissa kohdassa 3.3. muut tärkeät eläin- ja kasvilajit. Ministeriö esittää, että Hossa-Irnin paliskunnan ne osakkaat, joilla ei ole kuntalaisen oikeutta, voisivat metsästää suurpetoja suoraan lain nojalla. Lakiesityksen valmistelun yhteydessä on järjestetty poronhoitolain 53 §:n mukaiset neuvottelut Hossa-Irnin paliskunnan ja paliskuntain yhdistyksen kanssa. Suurpetojen poisto on kirjattu lakiesitykseen siten, kuin paliskunta ja Paliskuntain yhdistys ovat esittäneet.

Metsähallitus on esittänyt metsästystä koskevaa pykäläehdotusta korjattavaksi siten, että termi metsästyslupa-alue korjattaisiin muotoon metsästysalue sekä lakiesityksen perusteluissa oleva termi paliskunnan jäsen korjattaisiin muotoon paliskunnan osakas. Lain voimaantuloa koskevaa momenttia Metsähallitus esittää muutettavaksi seuraavaan muotoon: ”taimenen ja harjuk- sen pienpoikasten istuttaminen ja siihen perustuva kalastaminen Metsähallituksen luvalla Ala- ja Keski-Suomessa, Pitkähailua-Kokalmukseen ja Kirkasvetiseen voi jatkua 31.12.2020 asti.” Lisäksi Metsähallitus pyytää korjaamaan kansallispuiston perustamisen jälkeisiä toimenpiteitä siten, että maanmittaustoimituksen hakeminen tulee tapahtumaan jo ennen puiston perustamista alkuvuodesta 2017. Ehdotettuja korjauksia on tehty lakiesitykseen.

Kuusamon yhteismetsä ja maa- ja metsätalousministeriö esittävät ehdotuksen täsmentämistä siten, että Kuusamon yhteismetsän osakkaiden sijasta hirven metsästyksen oikeutettu taho olisi yhteismetsän osakaskunta. Kuusamon yhteismetsä huomauttaa lisäksi, että Kuusamon puoleiset alueet eivät ole olleet osana Metsähallituksen lupametsästysaluetta toisin kuin esi- tyksen perusteluissa on mainittu. Lakiesitystä ja sen perusteluja on korjattu tältä osin.

3.2 Kansallispuiston perustamiseen liittyvät toimenpiteet

Metsähallitus hakee maanmittauslaitokselta toimitusta, jolla puiston alueesta muodostetaan kunnittain suojelualuekiinteistöt, jotka merkitään kiinteistörekisteriin. Sen jälkeen kansallis- puiston rajat merkitään luonnonsuojelulain edellyttämällä tavalla.

Metsähallitus laatii yhteistyössä eri hallinto- ja toimijatahojen kanssa alueelle luonnonsuojelu- lain 19 §:n mukaisen hoito- ja käyttösuunnitelman. Siinä määritetään mm. kansallispuiston suojelun ja kehittämisen painopisteet, hoidon vyöhykejako sekä menettelytavat suojelu- ja ke- hittämistavoitteiden sekä puiston virkistyskäytön yhteensovittamiseksi. Hoito- ja käyttösuun- nitelman vahvistaa ympäristöministeriö, jonka jälkeen Metsähallitus antaa suojelualueelle jär- jestyssäännön.

4 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 17 päivänä kesäkuuta 2017. Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Hossan kansallispuistosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kansallispuiston perustaminen

Ihmisen ja luonnon pitkäaikaisesta ja yhä jatkuvasta rinnakkaiselosta kertovan harju-, vaara- ja pienvesiluonnon eliöstön, geologisten ominaispiirteiden ja maiseman sekä siihen kuuluvien kulttuuristen kerrostumien suojelemiseksi ja hoitamiseksi sekä yleistä virkistys- ja retkeilykäyttöä ja luonnonharrastusta varten perustetaan Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhluvuoden kansallispuistoksi luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Hossan kansallispuisto.

2 §

Sijainti ja rajat

Hossan kansallispuistoon kuuluu noin 11 094 hehtaaria valtion omistamia alueita, jotka sijaitsevat Suomussalmen, Kuusamon ja Taivalkosken kunnissa. Kansallispuiston rajat on merkitty punaisella viivalla liitteenä olevaan karttaan.

3 §

Rauhoitussäännökset

Kansallispuistossa kielletyistä toiminnoista säädetään luonnonsuojelulain 13 §:ssä ja rauhoitussäännöksiä koskevista poikkeuksista mainitun lain 14 ja 15 §:ssä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen rauhoitussäännösten estämättä taimenen ja harjuksen istuttaminen Umpi-Valkeaisen ja Iso-Valkeaisen järviin ja siihen perustuva viehekalastus sekä vieheellä kalastaminen kansallispuiston virtavesissä on sallittua. Lisäksi vapaa-ajan kalastus seisovilla pyydyksillä on sallittua Iso- ja Pikkukukkurin järvissä, Iso Syrjäjärvessä ja Aittojärvessä sekä Talasjärvessä, Puukkojärvessä, Syvä Suottajärvessä, Matala Suottajärvessä ja Saari Hoiluan järvessä. Nuotanveto Aittojärvessä on sallittua kalaston hoitamiseksi tai pyyntitavan esittelemiseksi yleisölle.

Hossan kansallispuistossa on niillä, joiden kotipaikka on metsästyslain (615/1993) 8 §:ssä tarkoitettussa kunnassa, oikeus luonnonsuojelulain 13 §:n estämättä metsästä kotikunnassaan kansallispuiston alueella. Kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla on kuitenkin kotikunnasta riippumatta oikeus luonnonsuojelulain 15 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun riistaeläinlajien yksilöiden luvanvaraiseen poistamiseen. Kuusamon yhteismetsän osakaskunnalla on lisäksi oikeus metsästä hirveä Kuusamon kunnassa sijaitsevilla kansallispuistoon kuuluvilla alueilla.

4 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 17 päivänä kesäkuuta 2017.

Tällä lailla lakkautetaan Kylmäluoman ja Hossan retkeilyalueiden perustamisesta annetun valtioneuvoston päätöksen (758/1979) 1 ja 3 §:ssä tarkoitettu Hossan retkeilyalue.

HE 260/2016 vp

Taimenen ja harjuksen istuttaminen ja siihen perustuva kalastaminen Ala- ja Keski-Valkeaiseen, Pitkähoilua-Kokalmukseen ja Kirkasvetiseen voi jatkua 31 päivään joulukuuta 2020.

Sen lisäksi, mitä 3 §:n 3 momentissa säädetään, hirveä saavat metsästää jäsenet sellaisissa metsästysyhdistyksissä, joiden metsästysalueet rajautuvat kansallispuistoon ja jotka ovat olleet rekisteröityneinä tämän lain tullessa voimaan.

Helsingissä 15 päivänä joulukuuta 2016

Pääministerin sijainen, ulkoasiainministeri

Timo Soini

Maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen

